

Begeleiding recreatietak bevalt

De afgelopen drie jaar hebben dertig Utrechtse agrarisch ondernemers bij de start of uitbreiding van een recreatietak gebruikgemaakt van begeleiding via het LaMi-project Professioneel plattelandstoerisme. De ondernemers kregen ondersteuning op basis van vragen als: Hoe trek ik bezoekers aan? Hoe zorg ik voor goede verkoop en geschikte samenwerkingspartners?

De meeste ondernemers deden mee aan de cursus Professioneel plattelandstoerisme of gaven zich op voor een kennisconsult. Er was veel ruimte voor praktische zaken. Eén van de cursisten was Luuk Schouten. In het voorjaar van 2006 startte deze tuinder met de teelt van (historische) groenten en kruiden op de moestuin van Landgoed Eyckenstein in Maartensdijk. Brave Hendrik, kardoer en pastinaak zijn voorbeelden van de historische groenten die Schouten teelt. Hij verkoopt de producten via boerderijwinkels in de buurt, via groentepakketten en restaurants in de regio en doet aan huisverkoop. En daarom wilde hij alles weten over het aantrekken van bezoekers.

Verkoopsucces

Van adviseur Taco IJzerman nam Schouten tips over tuinrichting graag

in ontvangst. Gewassen waarover hij zijn gasten vertelt, heeft hij nu dicht bij het hoofdpad geplant. Wie wil kijken en ruiken hoeft dan niet dieper de tuin in. Ook heeft hij gezorgd voor plekken in de tuin, een plaatsje, grasveldje of verbreding in het hoofdpad, waar voldoende ruimte voor bezoekers is en waar hij zijn verhaal kan vertellen. Als aardigheidje krijgen de gasten een geurig bosje kruiden mee en na afloop kunnen ze groenten kopen. Want afsluiten met verkoop geeft de beste resultaten.

Opvallen

Samenwerking zoeken is een ander punt waar ondernemers veel over willen weten. Te snel wordt gedacht aan samenwerking met de agrarische buuren. Maar de truc is in de huid te kruipen van de bezoeker: wat zou die leuk vinden? Samenwerken met het pannen-

Luuk Schouten start stapsgewijs met recreatie op Landgoed Eyckenstein. Op deze prachtige historische plek teelt hij ook zijn groenten.

koekenrestaurant in het dorp levert dan misschien meer bezoekers op, plus goodwill bij de plaatselijke horeca. De kunst is ook om op te vallen. Gastvrije hooiberghutten, proeverijen van kruiden of een activiteit met de aantrek-

kelijke naam: 'Zoenen in de kersenboomgaard'. Het zijn voorbeelden waar bezoekers, inclusief de pers, graag op af komen. Voor de ondernemer levert het werkplezier op én verkoopsucces. En daar gaat het om.

Robot tegen ridderzuring

De robot die ridderzuring te lijf gaat in aanbouw in de werkplaats van Joost Samsom. De robot is 125 cm lang en 110 cm breed. Ridderzuring is een veelvoorkomend en lastig te bestrijden onkruid in grasland. Het ontbreken van een eenvoudige bestrijdingsmethode is voor gangbare melkveehouders een belangrijke reden om niet over te schakelen op een biologische bedrijfsvoering.

Aanjager in vogelvlucht

- ≡ Ondernemen in de recreatie
- ≡ Echtbaar combineert zorgboerderij met vee
- ≡ Melkveehouder doet proef met gemengd inkuilen herfstgras
- ≡ Ervaringen kersverse VVB-voorzitter
- ≡ Opbrengsten groenbemesters
- ≡ Najaarsbijeenkomsten melkveehouderij

Handboek Verblifsrecreatie

Het *Handboek Verblifsrecreatie* is geschreven voor agrarisch ondernemers die met verblifsrecreatie aan de slag willen, zoals een camping of logies. Want verblifsrecreatie op het agrarisch bedrijf is in trek. En de agrarisch ondernemer kan als gastheer of gastvrouw een heel nieuw vak uitoefenen. Voor wie van verblifsrecreatie droomt of al wat verder is met ideeën voor verblifsrecreatie kan het *Handboek Verblifsrecreatie* van LaMi (gratis) downloaden van: www.lami.nl.

Kansen benutten

In de fruitsector hebben we te maken met een teelt die onvoorspelbaar is. Het weer is hier de grootste oorzaak van. Het is daarom soms lastig de juiste beslissingen te nemen. Met betrekking tot de gewasbescherming hebben we te maken met een jaarlijks wisselend middelenpakket. Dit vraagt van de teler een flexibele en creatieve houding om ziekten en plagen op een goede manier te beheersen. Gelukkig staan we hierin niet alleen en worden we ondersteund door diverse voorlichtingsinstanties en organisaties. Bij de

fruitmotbestrijding is er met ondersteuning van LaMi een milieuvriendelijk model ontwikkeld. Dit model berekent welke middelen wanneer het beste ingezet kunnen worden. De praktijk heeft inmiddels uitgezeten dat het model werkt en de telers zijn positief. Zo zijn er meer voorbeelden te noemen waarin LaMi samen met telers werkt aan de verbetering van de sector. Ook de voorlichtingsinstanties doen hier hun voordeel mee. Uitgangspunt moet zijn dat nieuwe ontwikkelingen bedrijfseconomisch gunstig blijven voor de ondernemer.

Maar ook binnen LTO-Noord is men ervan overtuigd dat milieuvriendelijke oplossingen maximaal benut moeten worden! Voor de toekomst heb ik er alle vertrouwen in dat we samen met LaMi nieuwe projecten blijven ontwikkelen, waar de land- en tuinbouw haar voordeel mee kan doen!

Wim van Wijk
Voorzitter LTO-Noord,
Afdeling Bunnik - Houten

Martine Wismeijer en Dirk-Jan Stelling willen zorgtak verstevigen

‘We zullen keuzes moeten maken’

Niet te veel hooi op je vork nemen, is een Hollands gezegde dat ongetwijfeld al eeuwen oud is. Dat van voetbalgoeroe Crujff (‘elk nadeel heb zijn voordeel’) is van veel recentere datum. Beide gezegden gaan op voor het gevarieerde bedrijf dat Martine Wismeijer en Dirk-Jan Stelling runnen in De Bilt. Want hun bedrijf ‘Zorgboerderij Nieuw Bureveld’ is gebaat bij heldere keuzes. Daarnaast biedt de nabijheid van stad Utrecht voor- en nadelen.

Een zorgboerderij waar vijf à zes mensen met een hulpvraag worden begeleid terwijl ze meehobbelen of meehelpen met werkzaamheden bij de opfok van ongeveer honderd stuks jongvee. Zo zou je Nieuw Bureveld kunnen omschrijven. Maar er is meer. Vleesvee bijvoorbeeld. En de Hooierij, een sfeervolle, goed geoutilleerde ruimte te huur voor recepties, vergaderingen, teambuildings en kookcursussen. ‘De bezettingsgraad kan beter,’ vindt Dirk-Jan (44). ‘Het klinkt misschien vreemd, maar we vermoeden dat de nabijheid van de stad Utrecht een nadeel is. Bedrijven zoeken een rustige, idyllische omgeving, willen het liefst ergens op de hei zitten. Dat kunnen wij ze niet echt bieden. Nieuw Bureveld ligt aan de drukke Universiteitsweg, op een steenworp afstand van De Bilt.’

Initiatief

Maar de nabijheid van stad Utrecht moet toch ook een voordeel zijn. Met twee andere agrariërs in de regio bedachten Martine en Dirk-Jan vorig jaar een fietstocht tussen de voet van de Utrechtse Heuvelrug en het Kromme Rijngebied. ‘Belangstellenden konden op de drie bedrijven voor €2,50 een folder met de fietsroute kopen en in mei en juni op dinsdag of vrijdag een tocht maken langs

aspergekwekerij Buijs in Bilthoven, boerderijwinkel De Tolboom in Maartensdijk en onze zorgboerderij’, blikt Martine terug. Ter voorbereiding deed het echtpaar mee aan de LaMi-cursus Professioneel plattelandstoerisme. In mei en juni 2006 legden ongeveer 150 toeristen en recreanten de fietsroute af. ‘Dat was geen slecht begin, maar we wilden meer.’

Lenteroute

Op advies van de geconsulteerde LaMi adviseur Maria van Boxtel werd de folder eind 2006 opgefrist, met nieuwe foto’s en titel: *De Biltse Lente Route*. Bovendien werd de fietsroute uitgebreid met een fruitkwekerij en een biologische tuinderij, en voortaan wordt de folder gratis verspreid via onder meer de VVV in Zeist. Dat de vernieuwde fietsroute het afgelopen voorjaar opnieuw circa 150 belangstellenden trok, rekent Martine de LaMi adviseur niet aan. ‘Het weer zat tegen. Vaststaat dat we ons meer op 50-plussers moeten richten. Zij vormen op doorde-weekse dagen buiten de vakanties om de belangrijkste doelgroep.’

Mensenboeren

Met de fietsroute hopen Martine en Dirk-Jan de naamsbekendheid van Zorgboerde-

Martine Wismeijer en Dirk-Jan Stelling zoeken nog naar de balans in het aantal neventakken: ‘Je kunt beter een paar dingen heel goed doen dan een boel dingen half.’

rij Nieuw Bureveld te vergroten. ‘Het is ons niet om het geld te doen,’ verzekert Martine. ‘We zijn echte mensenboeren. Het zou mooi meegenomen zijn als de fietsroute op termijn een meer structurele aanwas van mensen met een hulpvraag oplevert.’ De realisatie van logeeropvang voor mensen met een hulpvraag die thuis wonen, is

volgens Dirk-Jan één van de mogelijkheden om de zorgtak van een steviger fundament te voorzien. ‘De jongvee-opfok blijft. De zorgtak ook, al was het maar omdat het Martine en mij goed ligt. Over de andere neventakken moeten we nog maar eens goed nadenken. We moeten keuzes maken. Je kunt tenslotte niet alles.’

Gemeentebestuur op bezoek

Nieuw Bureveld heeft 28 hectare grond. Naast Martine en Dirk-Jan zitten ook Kees en Tiny Wismeijer (de ouders van Martine) nog volop in het bedrijf. Inclusief de burgemeester legde het voltallige gemeentebestuur van de gemeente De Bilt dit voorjaar de ‘Biltse Lente Route’ af. Aansluitend werd vergaderd in de Hooierij.

Loket Plattelandstoerisme

Het ‘Loket Plattelandstoerisme’ is in 2006 op initiatief van de Provincie Utrecht opgericht. Dit loket is voor (agrarische) ondernemers, ambtenaren en contactpersonen bij organisaties die actief zijn met plattelandstoerisme. Het afgelopen jaar hebben de medewerkers van ‘Loket Plattelandstoerisme’ ruim 50 ondernemers op weg geholpen. Het ‘Loket Plattelandstoerisme’ ondersteunt ook samenwerkingsverbanden en verenigingen en verzorgt hiervoor onder meer informatieavonden. Voor specifieke vragen is er een helpdesk. Belangstellenden kunnen zich abonneren op een nieuwsbrief. Op zoek naar informatie over marktkansen, vraag & aanbod, ruimtelijke ordening, wet- en regelgeving, adressen, handleidingen of projecten? Of gewoon benieuwd naar activiteiten in de provincie Utrecht? Neem dan een kijkje op de website of raadpleeg het ‘Loket Plattelandstoerisme’! Bereikbaarheid helpdesk: telefoon (033) 245 49 29, of email: info@loketplattelandstoerisme.nl. Op www.loketplattelandstoerisme.nl treft u actuele ontwikkelingen en informatie.

Begeleiding logies

Bent u de trotse bezitter van een boerderij, molen, kasteel, herberg of een ander bijzonder pand in de provincie Utrecht? Overweegt u om uw pand (gedeeltelijk) in te richten als Bed and Breakfast-accommodatie? Dan is het project Stichts Goed vast iets voor u! Ondernemers in de provincie Utrecht die een kleinschalige, kwalitatief hoogwaardige verblijfsaccommodatie willen ontwikkelen of uitbouwen in een karakteristiek pand, kunnen binnen dit project begeleiding krijgen bij het uitwerken van hun plannen. ‘Stichts Goed’ richt zich op het betere middensegment van accommodaties in karakteristieke

panden. ‘Stichts Goed’ is een initiatief van de stichting Neerlands Goed en wordt mede mogelijk gemaakt door de provincie Utrecht (www.neerlandsgoed.nl). De mogelijkheden zijn: individuele begeleiding, excursies, kwaliteitszorg, gezamenlijke promotie via ‘Neerlands Goed’, een cursus met onderwerpen als wet- en regelgeving, eigen bedrijf starten, verbouw en inrichting, veiligheid, bank- en belastingzaken, gastvrijheid, marketing en PR. De cursus start al in september. Geef u bij interesse dan ook zo snel mogelijk op bij Maïke van der Maat, telefoon: (06) 23 28 52 25 of: mvdmaat@hetnet.nl.

Afzet biologische melk in de lift

Gangbare melkveehouders met interesse voor de biologische sector konden hun hart ophalen op de open middag ‘Toekomstgericht omschakelen naar een biologische bedrijfsvoering’ op het bedrijf van Henk Jan Soede in Loenen aan de Vecht. De open middag op 28 juni werd

georganiseerd door het Bedrijfsnetwerk Biologische Melkveehouderij in samenwerking met LaMi. De belangstelling was goed, wat niet verwonderlijk is gezien de gunstige afzetverwachtingen voor de komende jaren. De afzet van biologische melk is de afgelopen jaren gestegen. Er is een groot

tekort aan biologische melk. De boerenprijs van biologische melk schommelt de laatste tijd rond de 40 cent per kg. Daar staan meerkosten tegenover, maar het LEI berekent voor biologische melkveehouders vergelijkbare of hogere inkomens dan voor hun gangbare collega’s.

Voor meer informatie over omschakelen bij: Edith Finke DLV-Rundvee Advies, telefoon: (06) 26 51 87 04 of e.j.finke@dlv.nl Kees van Veluw, Agro Eco, telefoon: (0318) 42 04 05 of k.vanveluw@agroeco.nl

Veehouder Theo de Graaff stelde bedrijf beschikbaar voor demo

‘Najaarsgras is niet te overtreffen’

In tegenstelling tot veel collega's die terugschrikken voor de slechte droging en matige conservering, heeft veehouder Theo de Graaff in Mijdrecht geen enkele moeite met najaarsgras. Hij stelde zijn bedrijf vorig jaar dan ook graag beschikbaar voor een demo 'Benutting najaarsgras'. 'De koeien eten het graag. Het is zonde om het aan de pinken te voeren.'

De boerderij van De Graaff heet Hoeve Sportzicht, een naam die te danken is aan het complex van voetbalvereniging Argon vlakbij zijn bedrijf. Het afgelopen voetbalseizoen was het gejuich in het westen van Mijdrecht niet van de lucht: Argon werd amateurkampioen van Nederland. Op een heel ander vlak had ook De Graaff reden tot vreugde: de resultaten van de demo 'Benutting najaarsgras' gaven aan dat hij met zijn bedrijfsvoering al jaren op de goede weg zit. 'Het is leuk als onderzoek aantooit wat je zelf al jaren weet en in de praktijk brengt: dat er niets mis is met najaarsgras, als je het maar op de juiste manier van het land haalt en behandelt', vindt De Graaff. De Graaff heeft twintig koeien waarmee hij een quotum van 200.000 liter vol melkt.

Ronde balen

Van het najaarsgras dat een perceel gras/klover opleverde werden in het kader van de demo vier ronde balen geprepareerd: één zonder toevoeging, één met stro, één met droge pulp en één met een

toevoegmiddel op basis van melkzuurbacteriën. 'Half september had ik alles schoongemaaid', licht De Graaff zijn werkwijze toe. 'Daardoor kon ik het najaarsgras half oktober van het land halen. Een korte veldperiode zonder regen is daarbij cruciaal. In dat verband is de ronde baal een uitkomst. In tegenstelling tot een kuil mislukt een ronde baal nooit.'

Specifieke kwaliteiten

Hoewel ieder jaar weer anders is en in dit geval meespeelde dat het gras onder redelijk droge omstandigheden van het land kon worden gehaald, bevestigden de resultaten wat De Graaff eigenlijk al wist: het is zonde om najaarsgras niet te benutten. Omdat de melkproductie van zijn koeien in de herfst en winter niet lager is dan in de zomer, was De Graaff al overtuigd van de specifieke kwaliteiten van gras dat half oktober van het land wordt gehaald. 'Omdat er veel ruw eiwit in zit, is het een goede vervanger van soja. Het is smakelijk en past goed in een rantsoen voor hoogproductief melkvee. De koeien eten er goed van en de voederwaarde is

Theo de Graaff tussen enkele ronde balen. 'De grootste innovatie in de veehouderij van de laatste decennia. In tegenstelling tot een kuil mislukt een ronde baal nooit.'

dusdanig, dat ik het zonde vind om aan de pinken te voeren. Als het even kan gebeurt dat dan ook niet.'

Nauwelijks winst

Het meest opmerkelijke resultaat van de demo was misschien wel dat de conservering van de baal zonder toevoeging zó goed was dat er volgens de onderzoekers nauwelijks winst viel te behalen door stro, pulp of een toevoegmiddel toe te voegen. 'Afhankelijk van de wijze van conserveren

varieerde het drogestofgehalte van 24,7 tot 30,8 procent', leest De Graaff uit het onderzoeksrapport. 'Met stro was de voedingswaarde 780 VEM, tegen 915 VEM met circa 250 RE zonder toevoeging. Als de omstandigheden het toelaten, blijf ik dan ook ronde balen persen van herfstgras zonder toevoeging. Bij mindere omstandigheden zou ik denk ik voor een toevoegmiddel kiezen. Dat kan op de rondebalepers worden toegediend, wat minder bewerkelijk is dan als je voor stro of pulp kiest.'

Benutting najaarsgras

De benutting van gras door weidend vee is tussen augustus en november vaak slecht. Het gras is niet smakelijk en het drogestofgehalte laag, wat leidt tot een matige opname. Een goede melkproductie komt in gevaar. Vaak wordt dan extra ruwvoer en/of krachtvoer aangekocht, wat een extra input van mineralen is. Al met al geen goede bijdrage aan een betere mineralenbenutting.

In de nazomer en herfst minder weiden en meer maaien zorgt voor een betere benutting van herfstgras, zo toont onderzoek op onder andere praktijkcentrum Zegveld aan. Maar de droging in de herfst blijft onder de maat, wat nadelig is voor de conservering van het gras. Inkuilverliezen zijn te beperken door het gras gemengd in te kuilen met een droog product, zoals stro, hooi, maïs of droge pulp. Melkveehouder Theo de Graaff uit Mijdrecht deed een proef met het gemengd inkuilen van gras/klover met stro en droge pulp (zie kaders).

Een andere mogelijkheid is het gras kunstmatig te drogen alvorens het in te kuilen. Op een demo op proefbedrijf De Tolakker (faculteit Diergeneeskunde), is dit uitgeprobeerd met een mobiele grasdroger, de zogenoemde Crop Heater. Het doel van de Crop Heater is het realiseren van een kortere veldperiode. De machine pakt het gemaaid gras van het veld op, verwarmt het kortstondig en legt het gras weer terug op het veld. Door de korte hittebehandeling tot circa 60°C worden celwand en waslaag van het gras beschadigd, waardoor het interne vocht na de behandeling beter kan verdampen.

De Crop Heater is een nieuwe, innovatieve machine voor de voederwinning.

Resultaten Cropheater

Bevindingen met Cropheater ten opzichte van geen behandeling:

- Een (absolute) verhoging met 5 tot 6% van het drogestofgehalte.
- Ongeveer 30 VEM per kg ds hogere voederwaarde.
- Relatief iets bestendiger eiwit.
- Op basis van voederwaarde prijs (13,3 kVEM en 35,3 kg DVE) een hogere waarde van de behandelde graskuil van circa € 5 per ton droge stof.
- Effect op conservering: nauwelijks verschil tussen de behandelde en onbehandelde kuilen. Alleen de pH van de behandelde kuil was iets lager.
- Meerkosten, inclusief een werkgang minder schudden, van € 7 tot € 13 per ton ds.

Resultaten gemengd inkuilen

Voor de conservering maakte het toevoegen van stro of droge pulp weinig verschil.

Dit kwam vooral doordat de gras/klover al vrij droog was voordat het werd ingekuild, als gevolg van een droog najaar. Zou de gras/klover natter zijn geweest bij het inkuilen, dan waren verschillen mogelijk groter geweest.

Door toevoeging van stro daalde de voederwaarde met 130 VEM, de structuurwaarde was duidelijk hoger. Het ruweiwitgehalte was lager, maar de kuil bevatte relatief meer DVE en minder OEB. Hiermee past het product goed in een rantsoen voor jongvee, droogstaand melkvee of in een rantsoen voor melkvee met wat te weinig structuur. De VEM-waarde van de kuil met pulp bleef praktisch gelijk maar het ruweiwitgehalte was iets lager. Evenals bij de kuil met stro bevatte de kuil met pulp relatief meer bestendig eiwit. Het product past hiermee goed in een rantsoen voor hoog productief melkvee.

Op www.lami.nl kunt u het verslag van deze proef downloaden.

Jeroen van Wijk nu één jaar voorzitter van VVB Houten-Bunnik

‘We hebben onze leden veel te bieden’

De Vereniging voor Bedrijfsvoorlichting (VVB) Houten-Bunnik werd in 1962 opgericht en kon het zich veroorloven om een fulltime voorlichter in dienst te nemen. Ruim 45 jaar later plukken de 120 leden indirect nog steeds de vruchten van zijn aanstelling, verzekert voorzitter Jeroen van Wijk.

Dat de VVB Houten-Bunnik aardig in de slappe was zit, komt doordat de heer Zuurbier, de toenmalige voorlichter, werd gehuisvest in een woning die de VVB Houten-Bunnik speciaal voor hem liet bouwen. Na het afscheid van zijn opvolger, Van Leeuwen, werd het huis goed verkocht. ‘Het geld werd op de bank gezet en van de rente wordt tot op de dag van vandaag een groot deel van onze activiteiten gefinancierd’, legt voorzitter Jeroen van Wijk (27) uit. Het resultaat is zonder twijfel de laagste contributie van alle VVB’s: zeven euro per jaar. ‘Voor dat bedrag laat je het lidmaatschap lekker doorlopen’, lacht de jonge veehouder. ‘Bovendien stimuleert het boeren die hun bedrijf hebben overgedragen of zijn gestopt om lid te blijven en op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen.’

Niet gekleurd

Op de vier themabijeenkomsten die de VVB ieder winterseizoen organiseert komen gemiddeld 45 à 50 leden af. Van Wijk: ‘De VVB voorziet absoluut nog steeds in een behoefte. We hebben onze leden iets te bieden: makkelijk bereikbare informatie over vaktechnische en economische onderwerpen. Informatie bovendien die niet gekleurd is. De VVB is onafhankelijk. Dat zie je terug in de sprekers die we uitnodigen. Een bijeenkomst over bijvoorbeeld bedrijfsfinanciering, zullen we nooit aan één bank ophangen. Zo kunnen onze leden een

goed beeld krijgen van alle mogelijkheden waarmee ze een goed onderbouwde beslissing kunnen nemen.’

Behoorlijke verschillen

Hoewel ook het aantal leden van de VVB Houten-Bunnik langzaam terugloopt, is Van Wijk ervan overtuigd dat de behoefte aan onafhankelijke informatie altijd zal blijven bestaan. ‘Zelf hebben we twee jaar geleden veel baat gehad bij een VVB-bijeenkomst over melkwinning. Drie leveranciers van verschillende automatische melksystemen hielden ieder hun eigen verhaal. Met onderling behoorlijke verschillen. Uiteindelijk heeft die bijeenkomst zeker bijgedragen aan mijn keuze voor DeLaval.’

Ook de demo’s die onder de vlag van de VVB worden georganiseerd, vallen steevast in goede aarde. ‘De laatste jaren hebben we veel aandacht geschonken aan efficiënter bemesten, bijvoorbeeld via vloeibare kunstmest of door de toediening van drijfmest via rijenbemesting’, blikt Van Wijk terug.

Jong bestuur

Van Wijk is sinds vorig jaar voorzitter van het bestuur dat de afgelopen jaren een behoorlijke verjongingskuur heeft ondergaan. ‘Toen ik op mijn 22e bestuurslid werd, lag de gemiddelde leeftijd van het bestuur behoorlijk hoog. Nu is het oudste bestuurslid nog geen 40 jaar. Het ging niet vanzelf, maar de poging om het VVB-bestuur te verjongen is geslaagd.’

Jeroen van Wijk: ‘De geslaagde verjongingskuur die het bestuur heeft ondergaan zegt iets over de waarde die jonge veehouders aan de VVB hechten.’

Meerdaagse trip

Ook is er ieder seizoen een excursie en soms zelfs een meerdaagse trip naar het buitenland met de partners. Zo werd een paar jaar geleden een rondreis gemaakt langs enkele streekgenoten die hun heil in Denemarken hebben gezocht. De Odijker gaat binnenkort met zijn medebestuurders om tafel voor het program-

ma voor het seizoen 2007/2008. Met DLV heeft hij al vrijblijvend contact gehad. De boogstal en bedrijfsspecifieke excretie zijn serieuze opties, net als de hoge melkprijs. ‘Dat lijkt me wel wat’, denkt hij hardop na. ‘Want de hoge melkprijs gaat hand in hand met stijgende voerkosten. Over dat onderwerp zou ik wel eens flink de diepte in willen.’

Efficiënt voeren én melken

In maatschap met zijn vader heeft Jeroen van Wijk in Odijk een melkveebedrijf. Het melkquotum van 925.000 liter wordt volgemolken met ongeveer honderd koeien, die binnen worden gehouden. Efficiënt voeren gaat sinds vorig jaar samen met efficiënt melken: de maatschap investeerde in twee Delaval-melkrobots. ‘Het contact met de dieren is er sindsdien zeker niet minder op geworden’, weerlegt Van Wijk een veelgehoord vooroordeel over automatisch melken.

Winteractiviteiten VVB

Ook deze winter staan, in samenwerking met LaMi, weer veel interessante activiteiten op het programma, vergelijkbaar als de activiteiten van afgelopen winter. Hiervan een korte terugblik:

- VVB De Eendracht organiseerde een avond over energiebesparing.
- De VVB’s Lopikerwaard, Leusden/Woudenberg e.o. en Rijn & IJsselstreek hadden het thema bedrijfsspecifieke excretie op het avondprogramma.
- VVB Rijn & IJsselstreek organiseerde een avond over weidegang in samenwerking met Koe & Wij.
- De VVB Zuidoost Utrecht organiseerde een demodag mechanische onkruidbestrijding in maïs in samenwerking met Mechanisch Schoon Utrecht.

Lid worden?

Wilt u lid worden, of heeft u andere vragen, neem dan contact op met een van onderstaande contactpersonen.

VVB		Telefoon
Zuid Oost Utrecht	M. Merkens	(0343) 562662
Houten-Bunnik	J. van Wijk	(030) 6563435
Woudenberg/Leusden	R. van Burgsteden	(033) 4948035
Lopikerwaard	J. Vlooswijk	(0348) 451772
Rijn en IJssel	H. Klever	(030) 6661380
Ronde Venen e.o.	R. den Boer	(0297) 214065
Vijfheerenlanden	P. Schep	(0183) 351063

Structuurrijk grasmengsel

Om aan de derogatie te voldoen, zal een aantal bedrijven meer gras gaan telen. Daarnaast bestaat er behoefte aan meer structuur in het ruwvoer voor melkvee. Melkkoeien zetten het eiwit van gras in de maag om naar eiwit in het bloed en dat wordt weer omgezet naar eiwit in de melk. Grasveredelaars hebben daarom al vele jaren grasrassen ontwikkeld met zoveel mogelijk eiwit. Het nadeel hiervan is dat het gras weinig structuur meer heeft. Dit geeft gezondheidsklachten bij het melkvee en veel uitscheiding van stikstof in de urine. Nieuwe inzichten vanuit het voedingsonderzoek geven aan dat er niet zoveel mogelijk eiwit in het rantsoen gegeven moet worden, maar dat het belangrijk is de verhouding eiwit en structuur te optimaliseren. Eiwitarmer en structuurrijker voeren is onder meer te bereiken door het grasgewas later te maaien en door bijvoorbeeld stro te voeren. De laatste ontwikkelingen richten zich op het aanpakken van het probleem bij de bron: het gras. Er zijn nu zaaimengsels met, naast Engels Raaigras, ook structuurrijke soorten, zoals Rietzwenkgras. Nieuwsgierig naar dit laatste werden in het voorjaar van 2006 op twee demobedrijven in Achterveld (zand) en Woerden (klei) proeven aangelegd met zes zaaimengsels, waaronder het nieuwe gras Festulolium, gekruiste raaigrassen en rietzwenkgras. De proeven zijn uitgevoerd in samenwerking met de Samenwerking en Rijnvallei.

De resultaten van de demo’s zijn besproken in een aantal studiegroepen. Veehouders blijken te twifelen aan de meerwaarde van structuurrijke grasmengsels, omdat ze ook met een lagere bemesting en zwaardere maaisnedes voldoende structuur in gangbare grasmengsels kunnen realiseren. Een eventueel structuurtekort corrigeert de veehouder dan nog eerder aan het voerhek met stro of hooi, dan dat hij overstapt op een nieuw grasmengsel. Inzaai van structuurrijke grassen ligt voor biologische bedrijven minder voor de hand, omdat er al later gemaaid wordt en er dan voldoende structuur in het kuilgras zit.

Opbrengsten groenbemester prima

Hoewel het inzaaien van een groenbemester na maïs op kleigrond (nog) niet verplicht is, is het wel een aanrader. Met een groenbemester worden voedingsstoffen in de winter beter vastgehouden: van wel 40 tot 50 kg stikstof per hectare, waarvan 50 procent beschikbaar is voor het volggewas. Goed voor het organischestofgehalte en dus goed voor de structuur. Steeds meer maïstelers tonen dan ook belangstelling voor de teelt van groenbemers. Daarom heeft LaMi samen met De Samenwerking en Van Beusekom Landbouwmechanisatie twee demonstratiedagen georganiseerd in Montfoort. Eén in oktober vorig jaar en één afgelopen april. Ingezaaid werden Italiaans

raaigras, Westerwolds raaigras, bladrogge, soilcover (een mengsel van Italiaans raaigras en Westerwolds raaigras) en demarage (een mengsel van Italiaans raaigras en snijrogge). Door de zachte winter stond de groenbemester mooi op het land.

In de twee demo's bedroeg de gemiddelde opbrengst meer dan 1.000 kg droge stof per hectare. Demarage had de hoogste opbrengst met 2.000 kg droge stof per hectare. Ook Westerwolds raaigras deed het goed. Andere belangrijke eigenschappen bij de keuze van een geschikte groenbemester zijn: kiemsnelheid, wintervastheid en geschiktheid voor voederwinning (zie verder de tabel).

Eigenschappen van verschillende groenbemers

	Italiaans raaigras	Westerwolds raaigras	Soilcover	Bladrogge	Demarage
Kieming	Snel	Sneller dan Italiaans raaigras	Rassen geselecteerd op kiemkracht	Trager	Minder risico met kiemen en uitvriezen
Wintervastheid	Minder dan snijrogge	Minder dan Italiaans raaigras	-	Goed	-
Voederwinning	Geschikt	Geschikt	Geschikt	Matig geschikt	Minder geschikt
Zaaiadvies per ha	Groenbemester 25 kg Voederwinning 40 - 45 kg	Groenbemester 25 kg Voederwinning 40 - 45 kg	Groenbemester 21 kg Voederwinning 40 kg	80 - 100 kg	70 kg
Zaadkosten per ha	€ 45 tot € 80	€ 45 tot € 80	€ 37 tot € 70	€ 56 tot € 70	€ 80

Soilcover is een combinatie van Italiaans en Westerwolds raaigras. Demarage is een combinatie van Italiaans raaigras en snijrogge.

Op de demodag in april kwamen veel bezoekers af. Centraal stond het onderwerken van groenbemers.

Ook natuurlijke middelen voldoen

Bij het Nematode SPS-systeem wordt verdere beschadiging in bijvoorbeeld Cymbidium voorkomen.

Op 28 juni was er voor glastuinders in Harmelen een informatiemarkt over natuurlijke gewasbeschermingsmiddelen. Het CLM verzorgde een inleiding over de toelating van natuurlijke middelen en producenten toonden resultaten van proeven. Het CLM heeft in het project GENOEG-breed de toelating van een aantal middelen begeleid. Inmiddels zijn 51 natuurlijke middelen toegelaten.

Het voordeel van natuurlijke middelen is dat ze milieuvriendelijk zijn, er minder gevaar voor resistentieontwikkeling is, er geen veiligheidstermijn is, ze veilig zijn voor natuurlijke vijanden én de toepasser, er geen residu is, dat meestal geen spuitlicentie nodig is en dat ze goed inpasbaar zijn in de biologische en geïntegreerde teelt. Voorwaarde is dat de plaag goed moet worden geraakt. Daarom moeten deze middelen meestal vaker toegepast worden. Goed en op het juiste moment toegepast, geven natuurlijke middelen een goed bestrijdingsresultaat.

Een combinatie van synthetische en natuurlijke middelen geeft vaak een optimaal resultaat met een minimale milieubelasting. Dat was de belangrijke conclusie van deze infomarkt. Alle producenten benadrukten dat natuurlijke middelen prima passen binnen een geïntegreerd systeem.

Voorbeelden van getoonde allernieuwste middelen:

- Enzicur, een antimicrobieel enzym tegen onder andere meeldauw;
- Lurem-TR, een lokstof op een vang plaatje tegen tripsen;
- ER II, een zetmeel met olie dat de ademhalingsopeningen van insecten blokkeert;
- Preferal, een schimmel tegen onder meer witte vlieg;
- Nematode SPS, een ingenieus systeem tegen slakken in onder andere Cymbidium. Bij dit Slug Potato System wordt een naaktslak naar een aardappelschijfje gelokt. Hierop is een parasitaire aaltje geïmpregneerd. Het aaltje laat in de slak een bacterie los, die de slak doodt.

Voor een overzicht van alle gepresenteerde producten: zie www.lami.nl. Via de bon op pagina 6 kunt u de hand-outs van de productpresentaties opvragen.

Milieu-effecten in kaart gebracht

De Milieu-effectenkaart voor appel en peer 2007 bevat van alle toegestane middelen de Milieubelastingpunten (MBP), onderverdeeld naar grondwater (uitspoeling), waterleven (effect waterorganismen) en lucht (vervluchting). Er is rekening gehouden met toepassingstijdstip en situaties met en zonder driftbeperkende maatregelen. Het CLM en onderzoekers van het praktijknetwerk Telen met Toekomst passen de kaart jaarlijks aan met de nieuwste inzichten.

U kunt een papieren versie opvragen met de bon op pagina 6. De kaarten zijn ook te downloaden van: www.telenmettoekomst.nl of via een link op de fruitteeltpagina van www.lami.nl. Er zijn ook milieu-effectenkaarten voor andere sectoren, zoals: fruit, bolgewassen, glas- en vollegrondsgroenten en de meeste akkerbouwgewassen. Deze zijn te downloaden via www.telenmettoekomst.nl.

Olifantsgras als energiegewas

De Rhenense kalverhouder Teus Henken gaat met de teelt van olifantsgras (Miscanthus) een nieuwe uitdaging aan. Het gewas wordt na de teelt gebruikt als brandstof voor het verwarmen van de kunstmelk voor zijn kalveren. Het water voor kunstmelk moet tweemaal per dag worden opgewarmd van 0 tot 80 graden Celsius, wat een kostbare aangelegenheid is.

Voordelen van olifantsgras:

- Olifantsgras hoeft maar eenmaal in de 15 tot 20 jaar geplant te worden.
- Olifantsgras kan geteeld worden op marginale (zand)gronden.
- Het gebruik van ziekte- en onkruidbestrijdingsmiddelen is minimaal.
- Olifantsgras heeft met 12 tot 20 ton per hectare een hoge opbrengst.
- Drogen na de oogst is niet nodig.
- Mede door het late oogsttijdstip in maart/april vindt recycling van mineralen in het gewas plaats.
- Olifantsgras biedt schuilmogelijkheden voor dieren, zoals kleine knaagdieren en insecten.
- De teelt en verbranding van olifantsgras is CO₂-neutraal.
- Olifantsgras is interessant voor de winning van bio-ethanol.

Plantmateriaal olifantsgras.

Cursus veevoeding

De jaarlijks terugkerende cursus veevoeding van LaMi vindt plaats in november en december. Centraal staan de laatste ontwikkelingen op het gebied van veevoeding. De cursus bestaat uit drie dagdelen:

- *Bedrijfsspecifieke excretie: kansen en mogelijkheden.* Ook minder intensieve bedrijven kunnen met bedrijfsspecifieke excretie een lagere mestproductie aantonen. Over de werkwijze, het bereiken van een efficiëntere mineralenomgang en minder mestafvoer.
- *Het nieuwe eiwitwaarderingssysteem.* Wat betekent dit voor de koe? Door nieuwe rekenregels veranderen de uitslagen van Blgg Oosterbeek. Vooral het DVE-niveau zal behoorlijk dalen. Wat betekent dit voor koe en boer? Hoe vertaal je de nieuwe kuiluitslagen naar de eigen praktijk?
- *Een goed rantsoen, hoe moet je dat doen?* Over de basisprincipes van een goed rantsoen. Aan welke eisen moet een (duurzaam) rantsoen voldoen? Hoe zonder rantsoenberekening de koeien goed voeren? Rode draad is diergezondheid.

Interesse? Vul dan de bon in op deze pagina. Meer informatie bij Wim van de Geest van K&G Advies, telefoon: (06) 51 34 77 36.

Brochures LBI

LaMi verspreidt in Utrecht en de Gelderse Vallei twee brochures van het Louis Bolk Instituut: 'Kippen houden zonder verenpikken' en 'Jong geleerd is oud gedaan' (opfok van leghennen). Vooral interessant voor de biologische legpluimveehouderij. Op te vragen met de bon op deze pagina.

Studiegroep bodembeheer

Dit najaar start een aantal studiegroepen van melkveehouders in Oost-Utrecht met het thema bodembiodiversiteit. Doel is het duurzamer maken van het bedrijf door bewust bezig te zijn met bodembiodiversiteit. Met aandacht voor de bodembiodiversiteit verbetert de bodemkwaliteit en kan de kunstmestgift lager, terwijl de gras-

productie op niveau blijft. Lagere N- en P-giften zijn (deels) te compenseren met mineralisatie van stikstof en mobilisatie van fosfor. Daar komt bij dat binnen het nieuwe mestbeleid de aanwending van organische mest aan banden wordt gelegd. Voor wie interesse heeft: zie de bon op deze pagina.

Gratis gids 'Klauwen'

Klauwen, Praktijkgids voor klauwgezondheid, is dé praktijkgids om gericht met klauwgezondheid aan de slag te gaan. Auteur is dierenarts Jan Hulsen, bekend van het boek *Koesignalen*. Melkveehouders in de provincie Utrecht kunnen deze fotorige gids gratis ontvangen (één exemplaar per adres). Er zijn vijftig boeken beschikbaar. De winkelprijs is normaal gesproken € 11,90. Gebruik de bon op deze pagina.

Interesse? Vul nu de bon in!

Als u interesse heeft in een van de omschreven activiteiten in deze Aanjager, stuur dan deze bon ingevuld in een envelop naar: LaMi, Antwoordnummer 7040, 3990 TA Houten. Een postzegel is niet nodig.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Telefoon: _____ E-mail: _____

Ik heb belangstelling voor:

- De studiegroep 'Duurzaam bodembeheer' Oost-Utrecht
- De brochure: 'Kippen houden zonder verenpikken' / 'Jong geleerd is oud gedaan' (opfok van leghennen). Omcirkel uw keuze.
- De cursus veevoeding
- De praktijkgids 'Klauwen, Praktijkgids voor klauwgezondheid'
- Hand-outs productpresentaties natuurlijke middelen glastuinbouw
- Milieu-effectenkaart appel en peer

Mechanisch bestrijden

Tijdens de demo Mechanisch Schoon werden verschillende machines voor mechanische onkruidbestrijding in maïs getoond bij Walter Roubos in Leersum.

Samenwerken in Veenweidegebied

Tijdens een bijeenkomst van de Melkveeacademie in het najaar van 2006 is een inventarisatie gemaakt van samenwerkingsvormen voor melkveehouders. De uitkomst resulteert in een afwisselend najaarsprogramma van zes bijeenkomsten:

- 1) *Praktijkvoorbeelden van samenwerking.* Samenwerkende bedrijven verzorgen een inleiding over zakelijke afspraken, persoonlijke beleving, sociale en economische voordelen.
- 2) *Samenwerking mest-voer-uitwisseling.* Veehouders vertellen over hun samenwerking met akkerbouwers.
- 3) *Mijn kwaliteiten rond samenwerken ontdekken.* Welke kwaliteiten zijn nodig voor een goede samenwerker?
- 4) *Gezamenlijke medewerker aannemen.* Expert-boeren vertellen over hun ervaringen met arbeid delen.
- 5) *Fusie verkennen voor eigen bedrijf.* Een eigen plan uitwerken.
- 6) *Verder met fusie.*

Start: eind september. Opgave bij kennismakelaar Melvin Stolwijk van de Melkveeacademie, tel. (0320) 29 31 88 of m.stolwijk@melkveeacademie.nl.

Nieuwe bestuursleden

Cor de Vos (burgemeester van Nieuwegein) en Leendert Wijnmaalen (directeur Rabobank Vijfheerenlanden) volgen de LaMi-bestuursleden Jacques Damen en Joop Binnekamp op. De Vos en Wijnmaalen zitten in het bestuur namens de provincie Utrecht. Voor LTO Noord Utrecht blijven Henk Veldhuizen en Henk Davelaar in het bestuur. LaMi-directeur Winant Klunder is met pensioen gegaan. Een opvolger wordt gezocht.

Colofon

Aanjager is een uitgave van LaMi. LaMi is hét loket voor de innovatieve ondernemer op het platteland. Aanjager wordt verzonden aan alle boeren en tuinders in Utrecht.

LaMi
Postbus 441
3990 GE Houten
Telefoon (030) 634 54 99
Fax (030) 634 54 58
Internet: www.lami.nl
E-mail: lami@ltonoordprojecten.nl

Productie
Roodbont Communicatie,
Zutphen

Redactie
Cees de Geus, Marijke van Oostende,
Marcel Vijn

Eindredactie
Regelwerk, tekst, redactie en advies
Loppersum

Vormgeving
Heijdens Karwei,
Amsterdam